

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Невяна Георгиева Фесчиева, дм

**на дисертационен труд
на**

Светлозара Йорданова Къшлова

на тема:

„Възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ чрез приложение на РОС-тестове“

за присъждане на ОНС „доктор“

по Област на висше образование: 7. Здравеопазване и спорт;

Професионално направление: 7.1. Медицина;

Научна специалност: Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията.

Научен ръководител:

Проф. Лора Георгиева, дм

Със заповед №Р-109-251/14.06.2021 г. на Ректора на МУ-Варна, проф. Валентин Игнатов съм избрана за член на Научното жури, а съгласно Протокол №1/18.06.2021 г. от първото заседание на журито съм определена да изготвя становище за дисертационния труд на тема **„Възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ чрез приложение на РОС-тестове** и научна степен „доктор“ по научна специалност „ Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“, професионално направление 7.4. Медицина и област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт.

Сведения за процедурата

Д-р Светлозара Къшлова е зачислена за докторант на самостоятелна подготовка към Катедра Социална медицина и организация на здравеопазването (КСМОЗ) със заповед Р-109-193/05.06.2017г., с научен ръководител проф. Лора Георгиева, д.м. Изпълнила е наукометричните изисквания на ЗРАСРБ, ПРАСРБ и ПРАС на МУ-Варна. Въз основа на решение на КС на КСМОЗ за готовността ѝ за публична защита и с протокол № 165/04.06.2021г на ФС на Факултета по обществено здраве е издадена заповед на Ректора на МУ-Варна № Р109 251/14.06.2021 за отчисляване на д-р Светлозара Къшлова с право на защита. Не са установени нарушения в процедурата.

Кратки биографични сведения за докторантката

Светлозара Къшлова е родена през 1983 г. в Омуртаг. Завършва медицина в Софийски медицински университет през 2007 г., след което професионалният ѝ път е свързан трайно със специализация и работа като лабораторен лекар - първо във Варна - в Областен диспансер за белодробни болести и УМБАЛ „Света Марина“ до 2009 г., а от 2011 в София - в Неврологична клиника на Александровска болница - ликворологична лаборатория. Придобива магистърска степен по Здравен мениджмънт в Медицински университет – Варна през 2012 г. Има призната специалност по Клинична лаборатория – от 1.01.2013 г. Владее английски и немски езици.

Обща характеристика на труда

Представеният от д-р Светлозара Къшлова дисертационен труд е написан на 185 стандартни страници, онагледен е с 53 фигури, 35 таблици и 2 приложения. Библиографията съдържа 180 източника, от които 17 на кирилица и 163 на латиница. Разработен е в класическата за дисертациите структура.

Актуалността на дисертационния труд се вписва в макрорамката на съвременните приоритети на общественото здравеопазване - намаляване на здравните неравенства. Неравномерното териториално разпределение на лечебните заведения, в т.ч. тези предоставящи лабораторни услуги в нашата страна, поставя жителите на по-малките и особено на отдалечени от големите центрове селища в неравноправно положение по признак местоживееене. Известно е, че лабораторните изследвания са неотменима част от профилактичната и лечебна грижа за пациента. Затрудненият достъп до тях води до неудовлетвореност на пациентите както поради негативни медицински последици (забавяне или отказ от изследванията, закъснение в поставяне на диагноза), така и поради икономически щети и различни неудобства (разходи за транспорт, чакане, в редица случаи необходимост от придружител и др.). Технологичният напредък създаде методи и средства за експресна лабораторна диагностика, която бързо доведена до мястото на пациента може да намали или ликвидира дискриминацията по местоживееене и да повиши удовлетвореността на пациентите. Редуциране на времето за получаване на резултатите от лабораторни изследвания ще подпомогне лекарите от извънболничната медицинска помощ в оптимизиране процеса на клинични решения - диагностика, контрол на хроничните заболявания, тестване при профилактични прегледи и др. Независимо от предимствата, които предлага експресната лабораторна диагностика за

здравеопазването като цяло, у нас тя все още е недостатъчно добре използван ресурс. Разкриване на възможностите ѝ за подобряване на извънболничната медицинска помощ по пътя на научно изследване е тема актуална, дисертабилна, с потенциал за положително въздействие върху медицинската практика.

Оценка на литературния обзор. Построен логично, обзорът показва пътя, който е изминала докторантката до избора на дисертационната тема и доказва доброто познаване на проблемите, предпоставили този избор. От характеристиката на първичната медицинска помощ са изведени дейностите на общопрактикуващите лекари (ОПЛ) и специалистите от извънболничната помощ, които са свързани с необходимостта от лабораторни изследвания, както за диагностика, така и за проследяване на хронично болни. Анализирани са преобладаващата хронична патология в общата медицинска практика – сърдечносъдови заболявания и захарен диабет, с информативния за тях пълен набор от изследвания, необходимостта от проследяване пациентите на антикоагулантна терапия и др. Акцентира се на ползите, медицински, икономически, морални, от приближаване на диагностичните средства до пациента.

Направен е исторически преглед на развитието на лабораторните изследвания и съвременното приложение на лабораторни тестове в извънболничната медицинска помощ. Подробно е разгледана същността на РОС-тестовете (point of care testing) и обхвата на приложението им в редица държави. В анализа на етапите на лабораторните изследвания специално внимание е обърнато на значението на ТАТ (turn around time) – времето от назначаване на изследването до получаване на резултата в процеса на вземане на клинично решение. Редуциране на ТАТ е една от отправните точки на развитие на експресната лабораторна диагностика, но нейните предимства се оказват далеч по-широки в медицински, икономически и социален аспект. Изводите от литературния обзор показват необходимостта от приложението ѝ в нашата здравна система, задават изследователските параметри на поставения проблем и са послужили за целепологане и разработване на методологията на дисертационния труд.

Оценка на цел, задачи и методи

Целта на представената дисертация е формулирана ясно: Да се проучи познаването и прилагането на РОС-тестове в извънболнични условия с оглед разкриване на възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ.

Планирани са шест **задачи**, които съответстват на поставената цел. Обобщено, те се отнасят до проучване на:

- ✓ най-често назначавани лабораторни изследвания в извънболничната медицинска помощ (ИБМП);
- ✓ наличие на практика лекарите от ИБМП да правят лабораторни изследвания в кабинетите си;
- ✓ сравняване на времето за получаване на резултати от определени лабораторни изследвания с РОС-тестове и по конвенционални методи;
- ✓ мнението на лекарите от ИБМП относно желанието им да се обучават за работа с експресни тестове;
- ✓ кои РОС-тестове са подходящи за оптимизиране на ИБМП

Разработени са четири изследователски хипотези. Приложените методи: документален, пряка индивидуална анкета, лабораторен (за изследване на кръвна захар, протромбиново време и D-димер) и група статистически методи, са адекватни на целите и обектите на изследване. Обхванати с пряка анкета са две групи респонденти - лекари от ИБМП: общопрактикуващи - 285 души от областни, малки градове и със селски практики и специалисти от ИБМП - 135 души от областни и малки градове. За всяка от двете групи е разработен собствен инструментариум.

Методологията на дисертационния труд отговаря на съвременните изисквания за научно проучване и дава гаранция за надеждност на резултатите.

Обработката на данните е направена с помощта на статистически пакет IBM SPSS Statistics 25.0 и MedCalc Ver. 15.4. Приложени са: дескриптивна статистика, тест на Колмогоров-Смирнов и Шапиро-Уилк, вариационен анализ, непараметричен анализ – критерий χ^2 на Pearson, t-критерий, регресия на Passing-Bablok, тест на Cusum, корелационен анализ, графичен анализ.

Оценка на резултатите и приносите.

Резултатите са представени и обсъдени в четири параграфа, съобразно с поставените задачи. В първите два са резултатите от проучването сред ОПЛ и сред специалистите от ИБМП, основателно представени според мястото на практиките - областни градове, малки градове, а за ОПЛ и в селата. Получена е информацията относно честотата и вида на назначаваните лабораторни изследвания в ежедневната практика, за трудностите на лекарите при необходимост от лабораторни изследвания, желано време за получаване на лабораторните резултати, осведоменост относно експресни тестове,

наличие в кабинета на апаратура за експресно тестване, реално извършване на лабораторни изследвания на място, мнение на лекарите относно възможната оптимизация на дейността им чрез РОС-тестове, желание за обучение. Налице е различие между желаното и реалното време за получаване на лабораторни резултати и то е по-значимо при лекарите от по-малките населени места. Широк е диапазонът на ситуации, в които ОПЛ заявяват, че експресните тестове ще са им най-полезни, като водещи са домашните посещения, при лежачо болни, при необходимост от бърза диференциална диагностика и др. Най-често посочваните апарати за бърза диагностика на място от ОПЛ са глюкомер (93,7%), апарат за протромбиново време (71%), апарат за пълна кръвна картина (62,5%). При специалистите от ИБМП подреждането е същото, но с по-малки проценти. Много малък е дялът на ОПЛ, ползващи експресни тестове в кабинетите си. Голямо единодушие съществува по отношение на необходимостта от външен контрол върху работата на апаратите за експресна диагностика. И двете групи лекари имат висока готовност за обучение за работа с експресни тестове

В третия параграф са представени резултатите от сравнителния анализ на измервания на глюкоза, протромбиново време и D-димер при амбулаторни пациенти направени с експресен тест и по конвенционален метод. Добрата съгласуваност на РОС-теста с конвенционалния метод при всяко от трите лабораторни изследвания предоставя още едно доказателство за приложимостта на РОС-тестовите в три важни случая: при диабет за самонаблюдение в домашни условия, при болни на антикоагулантна терапия и за отхвърляне или потвърждаване на белодробен емболизъм. Приносен характер имат установените от докторантката гранични стойности на INR с експресен тест за протромбиново време, над които се изисква специална интерпретация/ Представените резултати от сравняване на ТАТ за същите лабораторни показатели, измерени с РОС-тест и по конвенционален метод показват значително намаление на ТАТ (с 2 до 3 ч. и 30 мин.), което е предпоставка за по-бързи решения за прием и изписване на пациента, по-ранна диагноза и намаляване на болничния престой.

В четвъртия параграф докторантката очертава насоките за приложение на експресните тестове: в спешната медицинска помощ за насочване на пациента към болнично заведение; в амбулаторни и домашни условия за наблюдение и самонаблюдение и контрол на терапията при хронично болни; при скринингови изследвания.

Изводите са конкретно формулирани, логично следват от резултатите и напълно съответстват на поставените цел, задачи и хипотези

Изразявам съгласие с формулираните от докторантката **приноси**, както с теоретично-познавателен, така и с практико-приложен характер.

Авторефератът, достатъчен по обем, дава ясна представа за същността на дисертацията.

Във връзка с дисертационния труд са направени **четири пълнотекстови публикации** в списания – три български и едно международно. Във всички публикации докторантката е първи автор.

Нямам лични впечатления от докторантката, но бих си позволила да ѝ препоръчам да продължи интереса и разшири работата по темата, тъй като тя е с перспектива за интензивно развитие в многомерен план.

Заключение

Дисертационният труд **„Възможности за оптимизиране на извънболничната медицинска помощ чрез приложение на РОС-тестове“** е посветен на актуална тема, разработен със съвременна методология, прецизно изпълнен, получените резултати са компетентно анализирани, реализирани са поставените изследователски задачи. Доказани са ползите за пациентите и за здравната система от приложението на експресната лабораторна диагностика в ИБМП и очертани възможните пътища за оптимизацията ѝ. Налице са теоретично-познавателни и практико-приложни приноси.

Всичко това е достатъчно основание за положителната ми оценка на дисертационния труд и на препоръката към членовете на почитаемото научно жури да присъдят на д-р Светлозара Йорданова Къшлова образователната и научна степен „доктор“ по научната специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“

27.08.2021г.

Изготвил становището:

/доц. Невяна Фесчиева, д.м./